

Bernard Lahire (Ed.), *Sosyoloji Ne İşe Yarar?*, Çev. Zuhal Karagöz, Pinhan Yayıncılık, 2023, 207 s.

Değerlendiren: Ece Bengi Tüfekçioğlu

Bernard Lahire sunuşu ve editörlüğü ile 2002 yılında derlenen *Sosyoloji Ne İşe Yarar?* eseri dilimize 2023 yılının Nisan ayında çevrilmiştir. Lahire'in dışında sekiz sosyoloğun yazılarıyla oluşan bu eserin temel tartışması eserin de başlığında geçen “yaramak” fiilidir. Sosyoloji diplomasının açtığı iş imkanları, sosyolojik araştırmaların sağladığı toplumsal faydalar, sosyoloji biliminin değiştirdiği tarihsel olayların seyri gibi sorunsalların bu temel soruyu oluşturduğunu ileri süren eserde tartışma buradan başlamaktadır.

Özünde iki ana sosyoloji yapma biçiminden bahseden eserde bu tarzlar “deneysel sosyoloji” ile “toplumsal sosyoloji”¹ olarak ayrılır. Adeta “sanat sanat içindir” ile “sanat toplum içindir” tartışması gibi bilimin ortaya çıkış motivasyonu ile ilgili olan bu ayrılık, sosyolojinin sosyoloji için mi, yoksa toplum için mi yapıldığını sorgular. Deneysel sosyoloji savunucuları bilimin yalnızca bilim üretme kaygısıyla yapılması gerektiğini öne sürer. Toplumsal meselelerin etkisiyle oluşan araştırma sorularının tarafsız olamayacağını, bir noktada mutlaka kişiselleşeceğini savunur. Bilimin tarafsızlığı ilkesini okuyucuya hatırlatır, araştırmacının veya başka bir kurumun önyargılarının, çıkarlarının ya da sadece düşüncelerinin araştırmaya dahlinin bir dayatma doğuracağını belirtir.

1 Diğer metinlerde de farklı isimlendirmelerle ayrıştırılan bu iki tarz metinde kavram karmaşası olmaması adına Lahire'in sayfa 53'te zikrettiği gibi kullanılacaktır.

@ Arş. Gör. Ece Bengi Tüfekçioğlu, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, ecebengi.saglam@medeniyet.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-8375-231X>

 Tüfekçioğlu, E. B. (2023). Bernard Lahire (ed.), *Sosyoloji ne işe yarar?* *Güncel Sosyoloji*, 1(1), 129-132.

 guncelsosyoloji.com

 Başvuru: 12.11.2023
Revizyon: 17.11.2023
Kabul: 02.12.2023
Online Basım: 16.12.2023

Toplumsal sosyoloji ise sosyal meseleleri irdelerken makro problemlere odaklanır. Dünyada bu kadar sorun var iken görece mikro sorunlarla ilgilenmenin “uygunsuz” olacağını düşünür, araştırmaları eleştirel ve politiktir. Yönteme ve biçime salt bilim yapma çabası motivasyonu hareket eden deneysel sosyologlar kadar önem vermezler; önemli olan büyük sorunlar ve çözümleridir.

Bu iki tarzın temel olarak ayrıldığı nokta bilimin doğuşu olsa da ortak noktaları da azımsanamaz. Otoritenin tahakkümü karşısında benzer fikirlerde olan sosyologlardan toplumsal taraf için otorite halihazırda toplumsal sorunları tetikleyen ve karşısında durulması gereken bir mekanizmadır. Deneysel sosyologlar için ise herhangi bir otorite bilime karışmamalıdır. Eğer bilim nihayetinde bir fayda yaratacak bile olsa bu fikirle yola çıkılması araştırmayı sonucundan saptırır.

Eserin giriş kısmında Bernard Lahire “sosyoloji ne işe yarar?” sorusuna “sosyolojinin muhakkak bir işe yaraması gerekir mi?” sorusuyla cevap verir. Sosyolojinin hangi amaç uğruna yapıldığı, araştırmalardan fayda sağlayan kişi ve kurumların kim olduğu araştırmanın seyrini değiştirecektir. Ancak sosyolog ne kadar tarafsız kalsa da otorite kurumları çalışmalardan kendi çıkarları doğrultusunda faydalanacaktır. Bu bağlamda ise “tüketiciler”in açtığı saha olanakları “üretici” sosyologlar için bulunamayacak imkânlar sunmaktadır.

François de Singly’nin kaleme aldığı ilk bölümde deneysel ve toplumsal sosyolojinin bir arada yapılması irdelenmektedir. Uygun olan tek sosyoloji fikrinin deneysel sosyoloji oluşuna karşı çıkan Singly manipülasyonun karşısındadır, ancak dış işlevlerin bilimden ayrı tutulamayacağını söylemektedir. Bilimsel tarafsızlığın gerçekçilikten uzaklaşmasını eleştiren Singly bireyi bilimin dışında bırakmayı üstenci bulmaktadır. Önem sırasına göre konuları hiyerarşik bir şekilde sıralamanın her zaman sonucu yönlendirme amaçlı olmadığını savunur Singly. Araştırmacının kişisel olarak önem verdiği konuların çalışma alanlarına ve araştırmasına yansımalarının meşru bir durum olduğunu belirtir. Bu husus akıllara araştırma sorusunun nasıl oluşturulduğunu getirir. Sorun tespitinde kişisel merakların hep etkisi olmuştur, ancak şahsi ilgiye göre yanlı araştırma dizayn etmek sosyoloğun eleştirilmesi gereken noktadır.

Bernard Lahire ikinci bölümde ampirik araştırmanın önemini vurgular, yönteme gösterilmesi gereken titizlikten bahseder. Nesnenin inşasını nesnenin kendisinden öne koyan deneysel sosyolojiye daha yakındır, “kurumsal sosyologlar”ın tıpkı “burjuva sanatçılar” gibi üretme ve eleştiri hevesinden uzaklaştığını söyler. Lahire’nin bir önemli eleştirisi de “akademik sosyologlar”adır. Yalnızca toplumsal gerçeklikle değil, tüm ampirik araştırmaların gerçekliğiyle uzakta kaldığını dile getirdiği akademik sosyolojiyi yalnızca biçimsel olmakla nitelendirir.

Lahire de toplumsal konuların çalışılmasına karşı değildir. Toplumsal konuların belirli bir bakış açısıyla ele alınmasının karşısındadır. Deneysel sosyolojinin gerçeklikten uzak kalmakla suçlanabileceğini söylerken belirli idealler doğrultusunda tasarlanan araştırmanın bilimsel ilerleme getirmeyeceğini, anlık faydalar ya da tatminler doğuracağını ileri sürer. Toplumsal meselelerden uzaklaşmayan, ancak içindeki bilim insanını da öldürmeyen sosyologların üretimini kıymetli bulmaktadır.

Robert Castel'in detartışmayı devam ettirdiği üçüncü bölümde toplumsal talep uğruna kaleme alınmış araştırmalar değerli bulunsa da sosyoloji olarak nitelendirilmemektedir. Castel toplumsal meseleleri anlaşılır kılmanın ve "karar vericiler"ın yolunu aydınlatmanın gerekli olduğunu, bu yolla sosyoloğun toplum için üretebileceğini savunur. Sosyoloji toplum içindir anlayışına daha yakın olan Castel sosyoloğun da toplumun bir öznesi olduğunu ve bu öznellik halinden kendini soyutlamasının mümkün olmadığını söyler.

Louis Quéré dördüncü bölümde sosyoloğun belirli kalıplara uyma gerekliliğini eleştirir. Bu mecburiyetin araştırmacıyı sürekli ne yaptığını açıklamaya ittiğini öne sürer. Araştırmanın faydası ve zaruriyetinin ön plana alınması belirli kişi ve kurumlar tarafından tasdik edilme gereği doğurmaktadır. Quéré bu durumu eleştirirken toplumsal gerçeklikten kopmayı savunmaz, aksine gerçeklerin belirli baskılar altında şekil değiştirme riskini dile getirir.

Beşinci bölümde Claude Dubar'ın sosyoloji eğitimin tarihçesini profesyonelleşme bağlamında ele aldığı yazısı okuru karşılamaktadır. Döneme göre işlevselci, dönemine göre çatışmacı konum alan sosyolojinin profesyonelleşmesi hakim güçlere göre şekil değiştirmiştir. Metninin sonunda ise Dubar "sosyolog"u toplum hakkındaki tüm görüşleri hesaba katan, bilim yapma isteğine sahip ve özerk olan olarak tanımlamaktadır.

Claude Gringon altıncı bölümde sosyolojinin otorite eleştirisinden doğduğunu belirtir. Otoritenin "keyfi"liğinin karşısında toplumsal sosyoloji durmaktadır, ancak Gringon bu karşı duruşun nesnel olmadığının altını çizer. Sosyolojik eleştiri tarafsızdır ve kendini kavganın üzerinde konumlandırmalıdır. Sosyoloji talepler karşısında faydalı olmak istiyorsa da eleştirel kimliğini kaybetmemelidir. Bu da ancak farkında olunan ya da olunmayan tahakkümün dışına çıkılarak gerçekleşecektir.

Bir sonraki bölümde Danilo Martuccelli de eleştirel tavırla ilgilenir. Kişisel kızgınlıkların etkisinde kaleme alınan eserlerin çarpıcılığıyla geçerlilik sağlaması ve kuram olarak kabul görmesi Martuccelli'nin dikkat çektiği noktalardandır. Eleştirel duruş taraftarlarının bilimsel doğruluğun izinden giden sosyologları konfor alanlarından çıkmamakla nitelendirmesi bilim için sosyoloji ile toplum için sosyoloji tartışmasının "tüketici" gözünden alınmasını göstermektedir.

Sekizinci bölümde Samuel Joshua “ortak” bilgidен ve beşeri bilimlerin doğa bilimleri gibi ortaklaşamamasından bahseder. Tüm dünyada kabul görmüş fizik biliminin yanında beşeri bilimlerin evrenselleşmemesini tarihsel olmayışlarıyla açıklar. Ortak anlamların inşası için öznел ile nesnel arasındaki sınırın son derece önemli olduğunu belirtir. Ortaklaşmada ise okul kurumunun hakimiyetinin altını çizer.

Son bölümde ise Philippe Corcuff Durkheim, Weber ve Mills’in sosyolojiye bakışlarını tartışır. Özellikle Mills’in sosyoloğun değerlerinin araştırmasına ve kullandığı temel kavramlara yansyacağı görüşünü belirtir. Mills sözde tarafsızlık yerine “profesyonel entelektüel”liği savunmaktadır. Carcuff de Mills’den hareketle toplumun bir parçası olan araştırmacının kendi kimliğinden kopamayacağını ve gündelik hayatı algılayış ve yaşayış biçiminin ister istemez araştırmaya da taşınacağını ileri sürer.

Sosyoloji Ne İşe Yarar? eserinde “sosyoloji için sosyoloji” ve “toplum için sosyoloji” yaklaşımlarının sağlam argümanları ele alınmıştır. Bu iki yaklaşımın birbirinden kesin çizgilerle ayrılmadığını önceki sosyologlara da atıflarla dile getiren yazarların fikirleri sosyoloji yapma biçimleri hakkında okuyucuyu düşündürmektedir. Araştırmacının tavrının hangi konumda durması, yöntemin araştırmayı biçimlendiriliş şekli, ampirik çalışmalara ayrılan yer araştırmacının öznел fikriyle bağlantılıdır; ancak bir yandan da bu önemli sorular araştırmacının durduğu yeri ve çalışmanın sonucunu doğrudan etkilemektedir.

Eserdeki güçlü tartışmaların da ışığında belki de sosyolojiye gönül vermiş kişilerin en başında sorması gereken soru şudur: Bilim için mi sosyoloji yapmalı yoksa toplumsal fayda için mi? Birinin diğerinden kıymetli olduğu savunulmasa da bilim yapmanın şeklini belirlemesi açısından dikkate değer bir sorudur, ele alınan eser de sosyologlara ve sosyolog adaylarına sosyoloji yapma biçimleri hakkında düşünme olanağı sağlamaktadır.